

УДК 929[Івашкевич+Рильський]

Л. К. Вахніна

ЯРОСЛАВ ІВАШКЕВИЧ І МАКСИМ РИЛЬСЬКИЙ

У фокусі уваги статті перебувають дві визначні творчі постаті на слов'янських теренах – Максим Рильський і Ярослав Івашкевич, які відіграли важливе значення в розвитку українсько-польських культурних взаємин.

Ключові слова: Максим Рильський, Ярослав Івашкевич, «мала батьківщина», культурні взаємини.

In focus of attention the brought article over there are two prominent creative figures on the Slavic walks of life is Maksym Rylski and Yaroslav Ivaszkewicz, that played an important value in development of Ukrainian and Polish cultural relations.

Keywords: Maksym Rylski, Yaroslav Ivaszkewicz, «small motherland», cultural mutual relations.

Творчість Я. Івашкевича й М. Рильського завжди мала спільне коріння, пов'язане із землею, де вони народилися, з усвідомленням їхньої приналежності до України в контексті українсько-польських літературних взаємин. Йдеться як про їхні постаті й місце в українській і польській культурах, так і про власне творчість, імпульсами до якої безумовно стали аналогічні враження та настрої, що зумовило й певною мірою подібність художнього самовираження митців. «Польський письменник, подібно до нашого М. Рильського, – на думку відомого українського вченого Г. Д. Вервеса, – в його літературно-критичному нарисі “Ярослав Івашкевич” – сам в численних алюзіях сповіщає читача про предмет свого захоплення, освоєння чи заперечення» [Вервес 1978, с. 10].

Обидва письменники безперечно були неповторними особистостями, які відіграли важливе значення у розвитку українсько-польських культурних взаємин. Їхні шляхи неодноразово перетиналися, передусім на різних офіційних

зустрічах і конгресах письменників двох країн. Тому не випадковою була їхня постійна взаємна увага до творчих здобутків один одного.

У газеті «*Życie Warszawy*» 23 серпня 1965 року було опубліковано статтю Я. Івашкевича, написану з приводу видання в Польщі збірки поезій М. Рильського з передмовою Ф. Неуважного. Я. Івашкевич не міг змиритися з фактом, що М. Рильський так і не дожив до свого 70-річчя. «Одним з найближчих нам літературних явищ був, без сумніву, Максим Рильський, і тільки польський дослідник може обміряти весь об'єм польської спадщини цього великого українця» – зазначає в статті Я. Івашкевич [Івашкевич 1965, с. 8]. Саме після смерті М. Рильського Я. Івашкевич намагається по-новому оцінити його творчість, зрозуміти його світосприйняття, філософічність мислення й органічність взаємозв'язків з Польщею. «Йдеться мені про ці глибинні й суттєві зв'язки Максима Рильського з польською культурою і поезією, про їх вплив на творчість та індивідуальність Рильського, що саме й робить його нам таким близьким. Адже Міцкевича й Словацького М. Рильський читав в оригіналі ще в дитинстві, вони зрослися з усім його розумінням поезії від зарання життя – і тому він міг їх так чудово перекласти» [Вервес 1978, с. 10].

Як і Я. Івашкевич, М. Рильський любив музику, чудово грав на роялі, який нині зберігається в одній з кімнат його колишнього будинку – тепер музеї славетного поета. Можна припустити, що під час зустрічей письменників Я. Івашкевич також грав на цьому роялі. Творча особистість Я. Івашкевича поєднувала в собі музичний і літературний талант. М. Рильського сприймали також не лише як поета, а й як перекладача та дослідника-науковця. Не оминуло його й музичне обдарування. «Хіба в його поезії про Шопена не відчувається дерзновенне проникнення в дух польської

національної музики, породженої сумною і трагічною долею великого слов'янського народу», – вдало відзначає Г. Д. Вервес в праці «Максим Рильський в колі слов'янських поетів» [Вервес 1972, с. 36].

У зв'язку із цим вважаємо за доцільне навести слова Я. Івашкевича: «Коли я отак собі перечитую вірш М. Рильського, підійшовши до дошки, приходять мені на думку творчість Кароля Шимановського. <...> Він збудував міст між давніми і новими роками, створив умови для сьогодішнього розквіту польської музики» [Івашкевич 1965, с. 6].

Так само, на жаль, ми не маємо документальних свідчень, що Я. Івашкевич був родичем не тільки Кароля Шимановського, а й далеким кривним М. Рильського (але все більше голосів лунає на підтвердження цього факту). Символічно, що їхні батьки – Болеслав Івашкевич і Тадей Рильський – разом навчалися в Київському університеті, з якого Болеслава Івашкевича було виключено за участь у Січевому повстанні 1863 року [Вервес 1978, с. 35].

Польська мова з дитинства була для М. Рильського такою ж зрозумілою, як і українська. Саме в оригіналі прочитав уперше М. Рильський роман Я. Івашкевича «Слава і хвала».

Чимало цікавих згадок можна знайти в епістолярній спадщині українського поета. Так, у листі до Дейчів він відзначає як один з кращих переклад «Кобзаря» Т. Шевченка, здійснений Я. Івашкевичем. Кожний з письменників намагався широ оцінити творчість іншого, хоча чимало цікавих думок Я. Івашкевича про М. Рильського було висловлено, на жаль, уже після смерті Максима Тадейовича.

У журналі «Всесвіт» 1978 року опубліковано нарис Я. Івашкевича «Книжки, привезені з України», який є своєрідним оглядом останніх тогочасних видань в Україні, при чому не лише художніх, а й фольклористичних і мистецтвознавчих.

Зокрема, польський письменник згадує книжку «Народні перлини», де він знайшов фольклорні твори, які співали ще його тітка Пауліна Дітковська та сестри в рідному Кальнику. Ця сама тітка, за спогадами письменника, до того ж грала головну роль в аматорській постановці «Наталки Полтавки» в Іллінцях [Івашкевич 1978].

Я. Івашкевич не уявляв Україну без постаті М. Рильського – поета й духовного побратима. Йому важко було усвідомити невідворотну втрату, пустку в поетовому будинку в Голосієві. «Для мене, наприклад, книжечка сонетів покійного Максима Рильського є кращою пам'яткою, аніж його садиба, яку зберігають майже незмінною в одному з колишніх київських передмість – сьогодні воно майже злилося з центром і далі зростаючого міста.

Сонети Рильського – це справді щось надзвичайне. З мови, яка порівняно недавно ще здавалася невиробленою і невідшліфованою, створити щось повноцінне, дзвінке, багатоголосе – то велике мистецтво і велика заслуга. Отож пам'ятаючи про це, шанувальники великого мистецтва Рильського прагнуть зберегти його будинок таким, яким він запам'ятався з часів, коли ще жив тут дорогий Максим... Легко зрозуміти це бажання, та все ж живішою пам'яткою залишиться малесенька збірка сонетів. Це один із скарбів. «Що я привіз із цієї чудової мандрівки до краю молодості» [Івашкевич 1978].

Таке прагнення зберегти дух М. Рильського в Голосієві залишається незмінним, незважаючи на всі труднощі, які сьогодні спіткають музейних працівників. Це вдається директору музею В. Л. Колесник та всім його співробітникам, які працюють тут часом лише завдяки ентузіазму, отримуючи мізерну платню.

За документальними свідченнями, що зберігаються в Київському літературно-меморіальному музеї Максима Рильсь-

кого, бачимо, що в квітні 1977 року під час поїздки, про яку він пише в уже згаданому нарисі, Я. Івашкевич неоноразово відвідує садибу М. Рильського. Так, 22 квітня 1977 року він дарує бібліотеці музею свою працю «Wiersze z różnych epok. 1912–1952» (1952) з автографом: «Do biblioteki wielkiego poety świętego człowieka Maksyma Rylskiego, zasmucony głęboko, że go już niema wśród nas, wpisuję». А 24 квітня Івашкевич відвідує садибу М. Рильського разом з поетом Дмитром Павличком, що засвідчує фото, зроблене того дня, яке експонувалося на виставці «Ярослав Івашкевич», організованій багаторічним науковим співробітником музею Г. Т. Рубай. На ній було представлено невелику кількість експонатів (переважно книжки й фотографії), але кожен з них певною мірою стосувався взаємин цих двох велетнів української та польської культур. Поміж представлених фотографій було й фото Я. Івашкевича біля пам'ятника М. Рильському на подвір'ї перед входом до музею.

У фондах згаданого музею зберігається чимало документальних свідчень про зустрічі обох митців, зокрема фотографії більш давніх часів, де ми бачимо їх разом. На одній з них зображено зустріч 1959 року на Білоруському вокзалі в Москві делегації письменників Польщі на третій з'їзд письменників СРСР, де на першому плані М. Рильський, К. Зелінський, Л. Кручковський, Я. Івашкевич, Є. Путрамент.

У постійній експозиції музею М. Рильського представлено чимало експонатів, які засвідчують його зв'язки з Польщею та діяльність із розвитком українсько-польських культурних взаємин. Це і перекалади А. Міцкевича, зокрема «Пан Тадеуш», і почесний диплом доктора «Honoris Causa» Ягеллонського університету. Тому важко переоцінити значення вищезгаданої спеціальної виставки «Ярослав Івашкевич», яка відкрилася 30 квітня 2000 року за ініціативою та безпосередньою участю заступника директора, головного хранителя фондів музею Галини Терентіївни Рубай. На ній було

представлено передусім видання Я. Івашкевича з бібліотеки М. Рильського. Це «Слава і хвала» у двох томах в оригіналі, дві кижки вибраних віршів Я. Івашкевича (1946 і 1952 рр.), одна з них із дарчим автографом автора бібліотеці музею, про який ми вже згадували вище.

Як згадує видатний полоніст Г. Д. Вервес, до особистої бібліотеки М. Рильського, яка сьогодні належить до музейної колекції, входить ряд надзвичайно рідкісних видань, поміж яких «Старопольська енциклопедія» О. Брюкнера, багатотомний словник польської мови Я. Карловича, численні польські поетичні антології та ювілейні видання [Вервес 1972, с. 37].

На окрему увагу заслуговують численні автографи відомих польських письменників і дослідників літератури, які можна знайти на багатьох титульних сторінках їхніх книжок, колись подарованих М. Рильському. Зокрема, це автографи Ю. Тувіма, В. Броневського, Р. Добровольського, Ю. Пшибося, М. Якубця та багатьох інших.

В архіві музею М. Рильського є також фотографія, яка відображає знаменну подію 1958 року – момент вручення поетові високої польської урядової нагороди – командорського хреста Ордена Відродження Польщі за популяризацію польської літератури та мистецтва в Україні.

Постать М. Рильського завжди відігравала важливе значення як для української літератури, так і для польської. Обом згаданим культурам безперечно належить і творча особистість Я. Івашкевича, для якого Україна завжди залишалася «малою батьківщиною».

ЛІТЕРАТУРА

- Вервес Г. Д.* Максим Рильський в колі слов'янських поетів. – К., 1972.
Вервес Г. Д. Івашкевич Я. : літературно-критичний нарис. – К., 1978.

Ивашкевич Я. Книжки, привезені з України // Всесвіт. – 1978.

Ивашкевич Я. Про Максима Рильського // Наша культура. – 1965. – № 9.

В центре внимания статьи пребывают две выдающиеся творческие личности – Максим Рыльский и Ярослав Ивашкевич, значение творчества которых на ниве развития украинско-польских культурных контактов трудно переоценить.

Ключевые слова: Максим Рыльский, Ярослав Ивашкевич, «малая родина», культурные контакты.